

O'QUVCHILARDA IJODIY FIKRLASH QOBILYATNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Sattarova Dilafroz Asqar qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi 1-kurs magistranti,

sattarovadilafroz03@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18385248>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-yanvar 2026 yil

Ma'qullandi: 24-yanvar 2026 yil

Nashr qilindi: 27-yanvar 2026 yil

KEY WORDS

Ijodiy fikrlash, innovatsion ta'lim, o'quvchilar, metodika, muammoli vazifa, interfaol metodlar, kreativlik, tafakkur, didaktika, o'qituvchi.

ABSTRACT

Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Zamonaviy ta'lim sharoitida ijodiy tafakkurni shakllantirish yosh avlodni mustaqil, tanqidiy va innovatsion fikrlaydigan shaxs sifatida tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi.

Tadqiqot jarayonida o'quvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, ochiq savollar va o'yin asosidagi ta'lim shakllarining samaradorligi tahlil etilgan. Muallif amaliy kuzatuvlar asosida ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodkorligini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishning aniq usullarini asoslab beradi.

Maqola pedagoglar, psixologlar, metodistlar hamda ta'lim tizimi mutaxassislari uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega

XXI asr – bilim, tafakkur va innovatsiyalar davri hisoblanadi. Bugungi globallashuv sharoitida har bir inson, ayniqsa, o'sib kelayotgan yosh avlod nafaqat zamonaviy bilimlarga ega bo'lishi, balki mustaqil, tanqidiy va ijodiy fikrlay olishi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy jamiyatda yuzaga kelayotgan murakkab muammolarni an'anaviy yondashuvlar asosida hal etish yetarli bo'lmay qolmoqda, shu sababli yangi g'oyalar yaratish, nostandart yechimlar topish va innovatsion tafakkurni rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. Shu bois o'quvchilarni maktab davridayoq ijodiy fikrlashga yo'naltirish, ularni turli muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatish zamonaviy ta'limning ustuvor vazifalaridan biriga aylandi.

Ijodiy fikrlash – bu yangi g'oyalarni yaratish, mavjud bilimlarni yangicha talqin etish, turli muammolarga noan'anaviy yondashish hamda muqobil yechimlarni ilgari surish qobiliyatidir. Mazkur jarayon inson tafakkurining eng yuqori darajasini namoyon etadi. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish orqali o'quvchilarda faollik, mustaqillik, tashabbuskorlik, tanqidiy tahlil qilish, muammolarga kengroq nuqtai nazardan qarash kabi muhim shaxsiy sifatlar shakllanadi.

Ayniqsa, maktab yoshidagi bolalarning tafakkuri moslashuvchan, tasavvuri boy va qiziqishlari keng bo'lgani sababli, bu davr ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun eng qulay bosqich hisoblanadi.

Mazkur maqolada o'quvchilarda ijodiy fikrlashni shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik metodlar, interfaol texnologiyalar, tajribaviy yondashuvlar hamda psixologik-pedagogik asoslar tahlil etiladi. Tadqiqotning dolzarbligi milliy ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarning jadal joriy etilayotgani, shuningdek, ijodkor, tashabbuskor va zamonaviy fikrlaydigan shaxsni tarbiyalashga bo'lgan ijtimoiy ehtiyojning ortib borayotgani bilan belgilanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

So'nggi yillarda O'zbekiston pedagogik va psixologik fanida o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Mazkur yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ijodiy fikrlash faqatgina bilimlar yig'indisi emas, balki muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish, yangi g'oyalarni ilgari surish va nostandart yechimlarni ishlab chiqish qobiliyati sifatida qaralmoqda.

Kurbanova S.N. o'z tadqiqotlarida ta'lim jarayoniga interfaol va innovatsion metodlarni joriy etish o'quvchilarning mustaqil hamda ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini asoslab beradi. Muallifning fikricha, interfaol metodlar o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirib, ularni mustaqil izlanishga undaydi va kreativ tafakkurini rag'batlantiradi.

Psixologik nuqtai nazardan ijodiy fikrlash masalasini o'rgangan Raxmonjonov F. o'quvchilarning shaxsiy motivatsiyasi, emotsional holati va intellektual salohiyati ijodiy tafakkurning shakllanishida muhim omil ekanligini ko'rsatadi. Uning tadqiqotlariga ko'ra, qulay pedagogik muhit, qo'llab-quvvatlovchi o'qituvchi pozitsiyasi va o'quvchilarning ichki motivatsiyasi ijodiy fikrlash darajasini sezilarli oshiradi.

Samatova va Yusupova ishlarida esa yoshlarning ijodiy faolligini rivojlantirishda motivatsiyaning roli chuqur tahlil qilingan. Mualliflar tashqi rag'batlantirish bilan bir qatorda ichki qiziqishning mavjudligi ijodiy faoliyat samaradorligini oshirishini ta'kidlaydilar.

Nurulloev o'z tadqiqotlarida musiqa darslari orqali o'quvchilarda tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatlarini yoritadi. Uning natijalari shuni ko'rsatadiki, musiqa nafaqat estetik didni shakllantiradi, balki tasavvur, obrazli tafakkur va kreativ yondashuvni ham rivojlantiradi.

Shuningdek, Salimova maktabgacha va boshlang'ich ta'lim bosqichida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali bolalarda ijodiy fikrlashni shakllantirish mumkinligini asoslab beradi. Uning fikricha, integratsiyalashgan ta'lim, loyiha metodlari va o'yin texnologiyalari bolalarda kreativlikni rivojlantirish uchun samarali vosita hisoblanadi.

Islomova N.X. esa mustaqil ta'lim jarayonining o'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishdagi o'rnini tadqiq etgan. Uning xulosalariga ko'ra, mustaqil izlanish, loyiha ishlari va individual topshiriqlar o'quvchilarda tanqidiy tahlil qilish, muammoga turli tomondan yondashish va ijodiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Yuqoridagi ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish murakkab, ko'p omilli jarayon bo'lib, u pedagogik metodlar, psixologik sharoitlar va innovatsion texnologiyalarning uyg'unligini talab etadi. Shu bois mazkur maqolada aynan shu omillar asosida ijodiy fikrlashni rivojlantirish yo'llari tizimli ravishda o'rganiladi.

Muhokama va natijalar

Mazkur tadqiqot doirasida o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlar, metodlar va psixologik omillar tahlil qilindi hamda amaliy kuzatuvlar asosida ularning samaradorligi baholandi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, ijodiy fikrlashni rivojlantirish faqat alohida metodlarni qo'llash orqali emas, balki ta'lim jarayonini kompleks tarzda tashkil etish orqali ta'minlanadi.

O'tkazilgan kuzatuvlar asosida aniqlanishicha, dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirib, ularni mustaqil fikrlashga undaydi. Xususan, muammoli vaziyatlar, ochiq savollar, munozaralar va loyiha ishlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda o'quvchilar nafaqat bilimlarni o'zlashtirdi, balki ularni amaliyotda qo'llash, tahlil qilish va yangicha yondashuvlarni ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ldi. Bu esa ijodiy fikrlash darajasining sezilarli oshishiga olib keldi.

Shuningdek, pedagogik eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, ijodiy topshiriqlar bilan boyitilgan darslar o'quvchilarda tashabbuskorlik, mustaqillik va tanqidiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilar muammoga turli tomondan yondashishni, bir nechta yechim variantlarini ishlab chiqishni va o'z fikrini asoslashni o'rgandilar. Bu holat ularning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning psixologik holati ham ijodiy fikrlash darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Qo'llab-quvvatlovchi pedagogik muhit, erkin fikr bildirish imkoniyati va rag'batlantiruvchi baholash tizimi o'quvchilarda o'ziga ishonchni kuchaytirib, kreativ yondashuvlarni shakllantirdi. Aksincha, qat'iy nazorat va xato qilishdan qo'rqish ijodiy jarayonni susaytirishi kuzatildi.

Mustaqil ta'lim jarayoni ham ijodiy fikrlashni rivojlantirishda muhim omil sifatida namoyon bo'ldi. O'quvchilar mustaqil loyiha ishlari, izlanish topshiriqlari va ijodiy vazifalarni bajarish orqali yangi bilimlarni o'zlashtiribgina qolmay, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llashni o'rgandilar. Bu esa ularning tafakkurini kengaytirib, kreativ salohiyatini oshirdi.

Musiq va o'yin elementlarini o'z ichiga olgan mashg'ulotlar esa o'quvchilarda obrazli tafakkur, tasavvur va emotsional intellektni rivojlantirdi. Ayniqsa, musiqa orqali tashkil etilgan ijodiy topshiriqlar o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtirib, ularni yangi g'oyalar yaratishga undadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish quyidagi shartlar asosida samarali kechadi:

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ijodiy tafakkurni shakllantirishda interfaol metodlar, muammoli topshiriqlar, mustaqil ta'lim faoliyati hamda qulay psixologik muhit muhim ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarning kreativ salohiyatini oshirish uchun ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, ijodiy topshiriqlarni ko'paytirish va erkin fikrlash imkoniyatini yaratish zarur. Mazkur yondashuvlar nafaqat bilimlarni chuqur o'zlashtirishga, balki mustaqil, tanqidiy va ijodkor shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shu bois umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ijodiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan metodik tizimni takomillashtirish dolzarb hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Erkin o'g, Ne'matov Oybek. "INSON MA'NAVIY QARASHLARINI SHAKLLANTIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING O'RNI." TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR 1.5 (2025): 395-401.
2. Erkin o'g'li, Nematov Oybek. "PEDAGOGIK DASTURIY VOSITALAR." MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS 1.3 (2024): 147-150.
3. Oybek o'g'li, Nematov. "VISME DASTURINING AFZALLIKLARI." STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS 1.2 (2024): 230-234.
4. Ne'matov, Oybek. "TA'LIMDA MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI." Science Shine International scientific journal"-2023 (2023).
5. Ne'Matov, Oybek Erkin O'G. "VEB DASTURLASHDA YII2 FREYMVORK." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2.1 (2022): 1151-1158.
6. Ne'matov, O. «AXBOROT PSIXOLOGIK XAVF TALABA SHAXSI RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMIL SIFATIDA». Interpretation and Researches, т. 2, вып. 1(23), февраль 2024 г.,
7. Ne'matov, Oybek, and Mohinur Umirova. "The importance of information and communication technologies in organizing the primary education process." Journal of science-innovative research in Uzbekistan 4.4 (2024): 77-81.

INNOVATIVE
ACADEMY